

Sense títol. M. Domenge, 1902. Oli sobre tela; 64'5 x 112 cm. M.C.G. d'Olot. El tema de la pastora amb el ramat de xais és molt freqüent en l'autor, que canvia sovint la figura per una de masculina, i converteix així el tema en una pintura religiosa del Bon Pastor.

Melcior Domenge i una pensió de pintura polèmica

Joan Sala i Plana

L'arxiu de la Diputació de Girona ha portat a terme una important feina de catalogació del seu fons, de manera que s'han classificat documents fins ara desconeguts.

La documentació bàsica que he emprat per realitzar aquest estudi ha estat de les darrerament catalogades, i es troba a l'Arxiu Històric de Girona, Fons Diputació, lligall núm. 2801.

Tota la documentació està escrita en castellà, com és normal en l'època; per tant, jo he traduït les citacions que figuren en el text.

Agraeixo a l'historiador Narcís Puigdevall i Diumé la seva amabilitat de donar-me a conèixer aquest material inèdit.

Els precedents

El pintor Josep Pagès i Ortiz havia gaudit d'una beca durant quatre anys per tal d'ampliar estudis artístics, segons acord de

la Diputació de Girona de 16 de novembre de 1886. Va residir dos anys a Madrid, des del començament de 1887, i dos a Roma, també des del començament de gener de 1889. Per tant, l'1 de gener de 1891 se li acabava la pensió.

Per aquest motiu la Comissió de Foment de la Diputació planteja per l'abril de 1890, quasi nou mesos abans d'acabar-se l'ajut a J. Pagès, pintor del qual he trobat ben poques referències artístiques(1), de regular convenientment aquesta convocatòria, fent unes oposicions davant d'un «tribunal competent». Això vol dir que es dona per segur que es continuarà concedint beques a joves pintors sense recursos econòmics de les comarques gironines, per tal que ampliïn coneixements artístics a l'estranger, pels bons resultats que obtenen. Com a exemple, aquesta comissió gironina esmenta Miquel Blay, el qual està en aquests moments a París, i la seva obra comença a ser prou reconeguda i admirada. A pesar que es parla de

Blay, queden exclosos de la pensió els escultors. La proposta és aprovada per la institució en la sessió del 12 d'abril de 1890.

Els membres de Foment proposen crear una plaça per ampliar estudis a Roma durant tres anys amb una quantitat anual de 2.500 pessetes.

Roma continuava essent encara el centre on acudien preferentment tots els estudiants de pintura dels corrents més academicistes, tot i que, ja feia temps, era París el centre innovador de tots els corrents postimpressionistes.

L'escrit de la comissió de Foment, que és cronològicament la primera notícia que apareix en el lligall, fa tot un seguit de previsions per articular la beca, com l'edat dels aspirants, els documents que han de presentar, quants i quin tipus d'exercicis hauran de superar...

Tota aquesta estructura és gairebé una còpia d'una convocatòria de pensionat de pintura que la Diputació de Saragossa havia convocat tres anys abans i que s'havia publicat en el «Boletín Oficial de la Provincia de Zaragoza», de 7 de desembre de 1887. Aquest Boletín el varen utilitzar a bastament, tal com ho demostra la lectura de les dues convocatòries, i a més el varen guardar entre la documentació que generava la pensió. L'única diferència remarcable entre la convocatòria gironina i la saragossana és que en la primera es posa els 25 anys com a límit d'edat per concursar-hi, mentre que per als aragonesos era de trenta.

Els gironins ben aviat posen mà a l'obra, ja que, el 5 de maig, una vintena de dies després de la carta de la comissió de Foment, comencen a buscar els primers membres del jurat, tot enviant-los l'esborrany de la convocatòria per tal que hi puguin dir la seva.

Es pensa en un primer jurat en el qual el paisatgista olotí i diputat «provincial» Joaquim Vayreda serà el president, i com a vocals hi figuren els pintors Laureà Barrau, Marià Vayreda, Francesc Masriera i Alfons Gelabert.

Però si bé les coses sembla que van ràpides al començament després tot plegat s'alenteix, ja que no hi ha gaires notícies a remarcar fins nou mesos després, el 27 de febrer de 1891, en què es posa de manifest el paper predominant de Joaquim Vayreda, que es pronuncia sobre l'esborrany de la

Sense títol. M. Domenge, 1902. Oli sobre tela; 64 x 111 cm. M.C.G. d'Olot. Tradicional temàtica del pintor, amb figures bucòliques de pastors i ramats entre rierols i rouredes de les valls d'Olot.

convocatòria, el qual millorarà considerablement les bases.

J. Vayreda no està d'acord que només es pugui anar a Roma, que era la primera idea; ell opina que també s'ha de poder anar a París i a Madrid, i que ha de ser el guanyador de la pensió qui ho ha d'escollir, i fins i tot pot canviar de capital si ho creu convenient, només amb l'obligació de romandre almenys un any en cada ciutat. Recordem que el paisatgista olotí havia visitat Madrid i París, i en aquesta darrera ciutat hi havia trobat un extraordinari ambient artístic. No és d'estranyar, doncs, que en el moment que li demanen la seva opinió suggereixi aquests llocs.

En el primer esborrany hi havia cinc exercicis: 1r, dibuixar una estàtua durant 6 dies, a 4 hores diàries; 2n, pintar a l'oli una figura còpia de model nu en 8 dies, a 3 hores al dia; 3r, pintar un esbós a l'oli de 0,22 x 0,30 sobre temes «d'història antiga, Bíblia o mitològic» en un sol dia, on no consta les hores de les quals disposen; 4t, fer un esbós de les dimensions de l'anterior en carbó o llapis i dels mateixos temes que en l'exercici anterior, en un dia; i 5è, pintar una tela a l'oli de 0,88 x 1,20 durant 60 dies a partir de l'esbós de l'exercici anteriorment esmentat. Tampoc no hi consta el nombre d'hores de què poden disposar cada dia per dur-lo a terme.

Vayreda considera excessius tots aquests exercicis i proposa deixar-ne només tres: el 2n, és a dir, pintar el model nu, ja que opina que és suficient per jutjar el coneixement del dibuix, color i modelat de l'aspirant, i deixa el mateix espai de temps; el 3r, canviant

les dimensions, que amplia a 0,40 x 0,80, durant 2 dies, i afegeix als temes clàssics el de «costums del país», perquè opina que els opositors poden tractar aquest tema amb autèntic coneixement. I, com a darrer treball, proposa pintar a dos terços de la mida natural una de les figures principals representades en l'exercici anterior, sempre que la figura estigui vestida, i pintada a partir d'un model viu, durant 12 dies, a 4 hores diàries.

Així mateix Vayreda opina que s'hauria de permetre a l'opositor que portés de casa seva altres pintures, especialment paisatges, per tal de conèixer millor la seva trajectòria. Totes les propostes del paisatgista olotí són reflex de la concepció artística de l'Escola d'Olot, per cert perfectament representada en aquestes oposicions, ja que els seus tres principals representants —els germans Vayreda i Berga i Boix— formaran finalment part del tribunal. No seria gens agosarat pensar que les propostes que signa Joaquim Vayreda, com a diputat provincial i president del Tribunal, varen ser formulades conjuntament entre els membres del grup d'Olot.

Són unes condicions més racionals que la primera proposta, sense tanta complicació ni tanta reiteració i sobretot menys llargues, passant dels 76 dies «laborables» als 22, suposant que no coincidien dues proves en una mateixa sessió. La proposta signada per J. Vayreda, i formulada a la Diputació el 27 de febrer de 1891, és acceptada fil per randa per la Comissió de Foment el 3 d'abril, com a compliment de l'acord de

creació del pensionat de pintura fet per la institució en la sessió del 10 de gener.

No cal fer esment a tot un seguit de cartes que contenen el lligall, datades a partir del mes d'abril de 1891 fins al febrer de l'any següent. Van adreçades als membres del tribunal; després hi ha l'acceptació o renúncia d'aquests. Tot seguit, es convoquen nous membres per al tribunal, que finalment accepten. També s'escriu als alcaldes de les poblacions on resideixen els aspirants per tal que els avisin del dia i l'hora en què s'inicia l'oposició, i després hi ha la resposta dels municipis conforme ja ho han fet. No cal dir que tots aquests tràmits burocràtics retardaven —si fa no fa com ara— les decisions de les institucions.

Però entre tanta missiva, crec d'interès assenyalar la carta no datada però anterior al 8 d'agost de 1891, que Carles de Camps, president de la Diputació, envia a Joaquim Vayreda, lamentant la renúncia de Barrau i Masriera, que formaven part de la primera proposta de tribunal. El president de la institució gironina demana a Vayreda que miri entre les seves amistats qui pot substituir els dimissionaris.

I així ho fa Joaquim Vayreda, el qual no ha obtingut la resposta desitjada de «diversos amics» que ha temptejat. Però suggereix la persona de Josep Berga i Boix, tot recordant que és professor de l'Escola de Dibuix d'Olot, el qual «en cas de no trobar altre mitjà també acceptaria» i suggereix el nom d'uns quants pintors que tenen relació amb Girona, entre els quals hi figura Brull, que formarà part del tribunal, ja que veu en el desplaçament un inconvenient greu.

Efectivament, les comunicacions cent anys enrere eren molt dolentes, i, a més, l'avi Berga tenia l'obligació d'anar diàriament a les classes de l'Escola Pública de Dibuix d'Olot, fet aquest que podria condicionar l'acceptació de formar part d'un tribunal. Però, a més, es pot comprovar fins a quin punt era un desconegut, ja que ha de fer esment a la Diputació que és professor d'una escola que aquesta institució ajuda a mantenir econòmicament, i a la qual Berga envia anyalment un resum de les activitats.

L'avi Berga va ser en moltes ocasions l'home de les idees dins de l'Escola d'Olot, però la seva contribució rara-

ment va transcendir, com ho demostra ben clarament el referit desconeixement de la seva persona.

La convocatòria

La primera instància és de Melcior Domenge i Antiga, datada el 13 de maig. El jove aspirant a la pensió, alumne de l'Escola de Dibuix d'Olot, menor d'edat, com escriu en la instància, era deixeble de Josep Berga des de l'any 1880, segons certifica el seu mestre, que, a més, afirma que ha obtingut Excel·lent cada any.

Domenge havia nascut a Olot el 10 de maig de 1872; per tant, en signar la instància, feia tres dies que havia complert els dinou anys. Aquest jove aspirant envia a la Diputació, a més de la instància, la partida de naixement i el certificat del seu mestre, un altre certificat de l'alcalde d'Olot per tal de fer constar que la família «era pobre» i no té recursos econòmics per poder enviar el fill a estudiar a l'estranger, característica aquesta molt corrent entre la població d'aquella època i de moltes de posteriors.

El dia 20 i 21 d'octubre respectivament accepten Josep Berga i Joan Brull a formar part del tribunal, els quals,

junt amb Marià Vayreda i Alfons Gelabert, ja nomenats des del maig de l'any anterior, com també Joaquim Vayreda en qualitat de president, deixaven constituït el tribunal de l'oposició, que s'anuncia oficialment en el BO núm. 127 de 23 d'octubre de 1891.

Narcís Casadevall i Grau signa la instància el 28 d'octubre, en la qual diu que és fill de la Jonquera, de 18 anys d'edat, que ha estudiat a l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona i afirma que adjunta tots els certificats que la convocatòria demanava, però que no es troben avui en el lligall.

Pocs dies després es reuneixen els vocals membres del tribunal, els quals de segur que examinen les dues instàncies presentades, les de Domenge i Casadevall de 19 i 18 anys respectivament, i veuen que la modificació de l'esborrany inicial consistent a admetre joves fins a 25 anys no va ser encertada. Així, els quatre vocals escriuen el 5 de novembre a la Diputació proposant que es prorrogui l'edat dels aspirants fins «complets els 30 anys». Opinen que, exceptuant casos d'extraordinària aptitud, són pocs els joves que abans d'aquesta edat poden aprofitar adequadament l'ensenyament que rebran a les acadèmies de París i Roma.

Dones de l'Aragó. N. Casadevall, 1894. Oli sobre tela; 199 x 230 cm. MD'A de Girona. En aquesta pintura es veu un domini de l'artista tant de l'anatomia humana com del paisatge, amb un conseguit contrast de llum i ombra.

La Comissió Provincial de la Diputació, que venia a ser una comissió de govern, contesta, el 18 de novembre, que no pot ara modificar una convocatòria que ha sortit publicada, i que *dintre poc –el dia 23– s'acaba el límit establert per presentar-s'hi*. A més, raona que aquest canvi és competència de la Diputació en ple, que va prendre aquest acord a partir del dictamen de la Comissió de Foment i de la ponència de Joaquim Vayreda.

Certament que en la carta adreçada a la Diputació no hi figura la signatura de Joaquim Vayreda, però hi ha la del seu germà Marià i la de Berga, i no seria d'estranyar que Joaquim també estigués darrere d'aquest canvi en l'edat dels concursants.

Tot plegat semblava indicar que no s'encetava amb gaire encert aquest pensionat pictòric. I recordem que fins ara només hi havia dos aspirants apuntats, els altres quatre ho faran els darrers vuit dies a corre-cuita i en algun cas en condicions poc normals.

El 16 de novembre un nou aspirant, Artur Girbal, presenta la instància raonant que si bé té més de 25 anys –havia nascut a Girona el 8 d'abril de 1866–, són pocs mesos els que té de més, i que l'haurien de deixar prendre part a les oposicions. No sabem si el nou aspirant coneixia les gestions dels vocals del tribunal, però era evident que l'ajudaven en les seves reivindicacions, que no varen ser ateses.

El 18 de novembre, Jaume Carolà escriu al secretari de la Diputació, agraint en primer lloc el president per haver-li fet arribar a casa seva el butlletí oficial on es convocava la beca, però com que estava absent no va poder recollir tota la documentació i sol·licita una pròrroga per presentar els papers. Com he dit abans, escriu una carta a la Diputació, sense el paper oficial, ni la burocràtica instància, tal com presentaven tots els altres aspirants. Són uns papers una mica molls! Aquest concursant no hi fa constar l'edat ni altres dades.

El 20 de novembre presenta la instància Sebastià Berenguer, oriünd de Cadaqués, de 24 anys d'edat. I el mateix dia 23, en què acabaven els trenta dies des que s'havia publicat la convocatòria, un altre aspirant, Sebastià Cruset, de 29 anys i fill de Borrassà, demana igualment poder-hi participar.

També aquest dia 23 escriu Domenge per recordar que des del 13 de maig tenia la instància presentada.

La Comissió Provincial admet finalment Domenge, Casadevall, Berenguer i Carolà, *tenint present que els dos darrers han de presentar en el termini de tres dies tots els documents que falten*. Els que passen dels 25 anys són exclosos de l'oposició.

Les oposicions

Un seguit de cartes amunt i avall, datades el desembre de 1891, convoquen els membres del tribunal i aspirants. És sobresortint la carta de 7 de desembre, en la qual Joaquim Vayreda, en nom propi i dels altres membres d'Olot que formen part del tribunal, demanen a la Diputació que *avisi els altres components, a fi que s'enllestixin les oposicions ràpidament*. Una pressa que esdevindrà innecessària, ja que els dos vocals olotins no assistiran a cap sessió de l'oposició.

El BO núm. 14 d'1 de febrer de 1892 convoca els quatre aspirants a una plaça de pensionat de pintura per al dia 17 del mateix mes. Han de portar els estris necessaris, com cavallet, paleta, colors i pinzells, i se'ls cita per les tres d'aquella mateixa tarda. Només es presenten Domenge i Casadevall.

M. Domenge va començar ben malament, ja que el dia 19 dos metges gironins certifiquen que té una «dolència de caràcter catarral», que l'obliga a estar al llit.

Hi ha el resum de les sessions del 19 de febrer, 6, 8 i 30 de març, que corresponen al final de cada exercici. En falta una que s'hauria d'haver fet entre el 8 el 30 de març, però J. Vayreda fa constar que a causa d'«el rigorós temps» d'aquell hivern, es deixava per al final.

En totes les sessions assisteixen només tres membres: Joaquim Vayreda, com a president, Joan Brull que actua de secretari i Alfons Gelabert, com a únic vocal, i es fa constar que els altres dos vocals estan malalts. La vigilància de les sessions de l'oposició la feia el funcionari de la Diputació Lluís Esteve.

No hi ha cap notícia que pugui donar pistes per veure quin tipus de dolència tenien, però va ser llarga, com a mínim d'un mes i mig, el temps que va durar l'oposició. De totes maneres,

hi ha una dada que fa pensar que o bé estaven francament malament o era un bon muntatge, ja que Joaquim Vayreda, com a president del tribunal, demana a la Diputació si cal nomenar substituïts per als dos vocals malalts, els quals diuen que quasi amb tota seguretat no podran assistir a la sessió final. I això ho manifesten el 13 de març, disset dies abans de finalitzar les proves.

La Diputació contesta que hi ha majoria del tribunal, i que per tant pot dictaminar perfectament.

De l'acta de la primera sessió són destacables els acords a què arriben de no treballar els diumenges i festius i d'agafar, com a assumpte de l'exercici que podien escollir el tema, el de «costums del país». Aquest tema era una dèria de l'avi Berga, el qual va conrear tant en el vessant pictòric com en l'etnològic.

El resultat de l'oposició va ser el següent: en el primer exercici, consistent a pintar dues acadèmies de model nu, consideren que les de Casadevall són millors que les de Domenge. A continuació, l'esbós del tema de costums, que tenia per tema «El repòs del pagès en la sesta», va ser millor el de Domenge, i Casadevall torna a fer més bé el tercer exercici consistent a pintar a l'oli una figura de l'esbós anterior. El darrer exercici de portar paisatges fets anteriorment consideren que són d'un mateix interès.

Acorden que la superioritat «relativa» correspon a Casadevall, i amb molta literatura entremig acaben dient que tots dos mereixen els «honors de l'aprovació», Casadevall amb el número 1 i Domenge amb el 2, però cap d'ells està suficientment preparat per anar a l'estranger, i tornen a repetir que la seva curta edat els condiciona negativament. I proposen, finalment, repartir les 2.500 pessetes anuals en dues pensions de 1.300 i 1.200 respectivament pel número 1 i 2, per tal d'ampliar coneixements a l'Escola de Belles Arts de Barcelona, durant un o dos cursos, i no tres com preveia la convocatòria.

Aquesta escola era la continuadora de l'«Escuela Gratuita de Diseño», fundada per la Junta de Comerç de Barcelona l'any 1775, i que passà a anomenar-se de diferents maneres en anys successius, com Escola de Nobles Arts, Acadèmia Provincial de Belles Arts de

La pensió

Joaquim Vayreda proposa a la Diputació que faci una sèrie de consideracions a partir d'aquesta oposició, cosa que la Comissió assumeix en un escrit datat l'endemà de la carta feta per Vayreda, que és del 4 d'abril de 1892. Si hem de tenir present el període de l'oposició de la pensió podem afirmar que la influència d'aquest diputat, o més pròpiament del grup d'Olot, és molt considerable, ja que accepten, en tots els seus termes, les propostes que presenta.

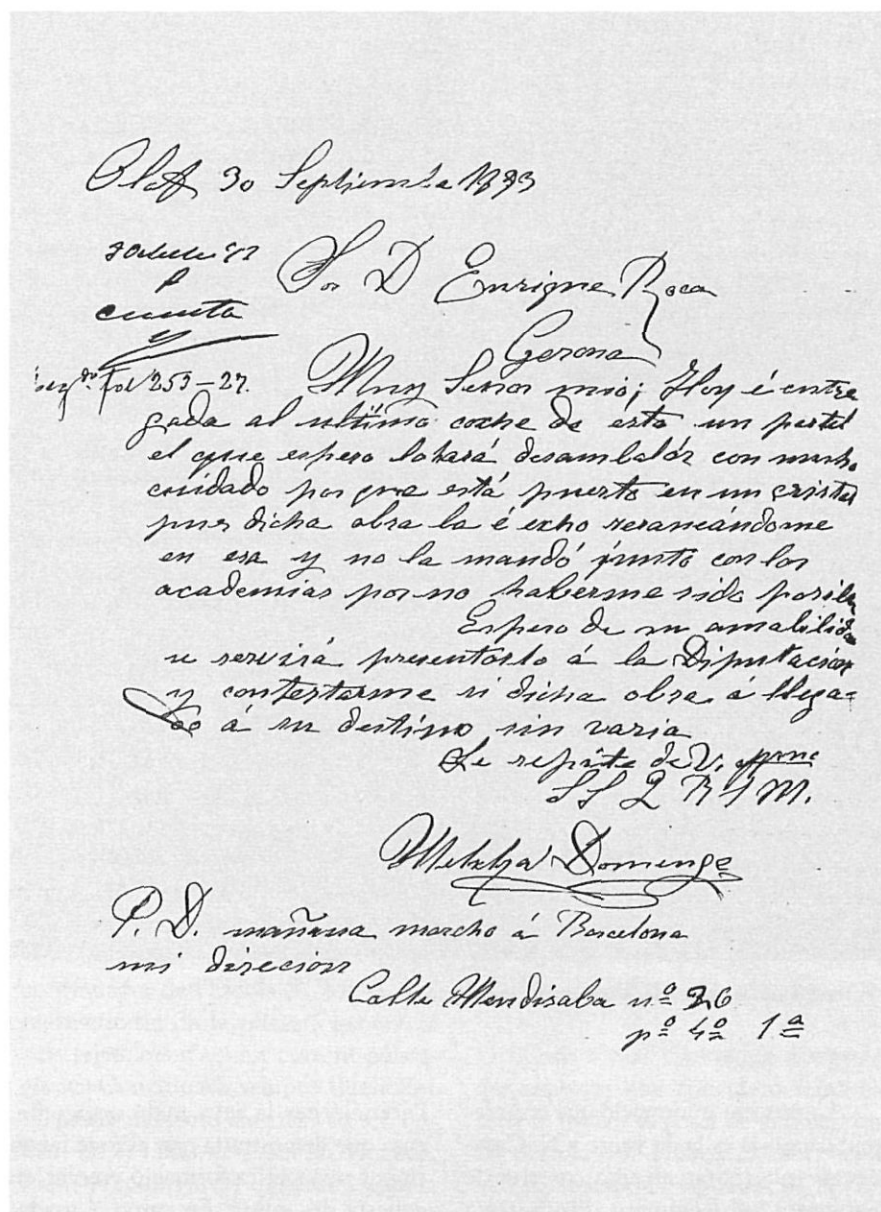
Vayreda demana no fer noves oposicions fins que hagin passat dos anys, i posar l'edat màxima per concursar-hi als 30 anys, tal com ja s'havia demanat.

Tot seguit proposa el deure que tenen els dos pensionats, que consisteix a ingressar durant tres cursos —no dos com serà realment— al centre de Barcelona, i enviar el darrer treball de cada curs a la Diputació gironina juntament amb certificats del director. La Diputació abonarà la subvenció al final de cada trimestre.

N. Casadevall lamenta molt raonadament aquesta darrera decisió en una carta del 18 d'abril, ja que no s'explica com pot viure si cobra un cop passat el trimestre. És una observació ben lògica tenint present que l'alcalde de les poblacions dels aspirants havia de certificar que eren «pobres», cosa que en el cas de Casadevall a més s'assenyala que era orfe de pare.

També es queixarà Domenge, un any i mig més tard —el 19 de setembre de 1893—, que no cobra puntualment —les 400 pessetes— al final de cada trimestre. Les despeses ocasionades per l'oposició varen ser de 235 ptes. i 12 cèntims, més de la meitat de la pensió trimestral d'aquest estudiant. Desconeixem, però, si el tribunal va cobrar puntualment.

Cap d'aquestes encertades observacions dels joves opositors fa canviar la maquinària burocràtica de la institució gironina, i els nois deuen fer el que podien per anar resistint. Casadevall es matricula a Barcelona a l'Escola Oficial de Belles Arts pel curs 1892-93 dels «ensenyaments superiors de Pintura, Escultura i Gravats», en les assignatures de *Dibuix del natural*, *Perspectiva* i *Anatomia pictòrica*. Entre els diferents tipus d'estudis que oferia

Carta de M. Domenge al secretari de la Diputació en la qual afirma que els envia un pastel, i els dona la seva adreça de Barcelona. Com es pot observar, la seva ortografia no està gaire normalitzada.

Barcelona, tot i que sempre fou coneguda per l'escola de la Llotja, ja que les classes s'impartien en l'edifici de la llotja de contractació barcelonina.

No hi ha catalogada cap obra plàstica d'aquests dos gironins a la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, que avui és la institució hereva del centre on varen estudiar els dos pensionats, i ubicada en el mateix edifici. Certament estan ultimant la classificació del seu quantios fons de dibuixos, però sembla que tots els treballs signats o fàcilment atribuïbles ja estan inventariats.

Tampoc no he trobat en l'arxiu de la institució barcelonina cap referència del pas dels dos becats gironins, a

excepció d'una instància de Domenge, «alumne de l'escola de Belles Arts de Barcelona», que sol·licita el 5 de febrer de 1890, un any i mig abans de convocar la pensió, d'«entrar d'alumne al museu de pintura de Barcelona». Veiem, doncs, que Domenge, igualment com Casadevall, ja havia estat alumne del centre barceloní. L'arxiu de la Reial Acadèmia de Belles Arts està en procés de catalogació, i per tant en un futur ben segur que tindrem dades que avui es desconeixen.

La sol·licitud de Domenge, d'anar a copiar quadres del museu, era molt freqüent entre els estudiants, demanda que li concedeixen per espai d'uns tres mesos, fins al 15 de maig.

N. 0938-957

Gerona, 5 de Noviembre de 1894

Hoy 7º fol 79-25.

Excmo. Señor

13 de Mayo 94 Los abajo firmados, vocales del Tribunal que han de calificar los ejercicios de los concurrentes a las próximas oposiciones colectivas para el estudio de la pintura, que V. E. de su servido acordó, creen de su deber manifestarle respetuosamente, habiendo llamado la atención el corto límite de 25 años de edad establecida para la admisión de los opositores. Creemos también, que a menos de extraordinarias aptitudes, los cuales muy raras y contadas vemos del presente, pocos son los jóvenes que a esa edad se hallan en el caso de poder aprovechar las superiores enseñanzas que van a darse en las Academias de París y de Roma.

Firmados en esta opinión, se

atreven, S. E. a llamar la ilustrada atención sobre el citado acuerdo, rogándole tenga a bien prorrogar hasta los 30 años el límite de 25 años fijado en la convocatoria, seguras que, de su actitud su mayor mérito y también los próximos ejercicios e inmediatamente, mayor provecho alcanzan en sus superiores estudios, los opositores que logren ganar, en buena fe, la pensión que V. E. de su servido concede para el estudio de la pintura.

Con un ilustrado y superior criterio, V. E. podrá acordar lo que estime más oportuno.

Gerona 5 de Noviembre de 1894.

El Diputado Presidente:

a los vocales
Joaquín Verga

Alfonso del Real

El Secretario:

Juan Brull

Y los señores Diputados Provinciales
Gerona.

Els vocals del tribunal demanen a la Diputació que es modifiquin les bases de la convocatòria del pensionat.

el centre, aquests, tal com diu el seu títol, eren els «superiors».

Domenge també es matricula en el mateix centre i dels mateixos ensenyaments, però d'assignatures diferents, ja que fa *Dibuix de l'antic*, *Colorit i composició*, *Perspectiva* i *Teoria estètica i Història de les Belles Arts*. Cada alumne podia escollir entre un nombre de matèries que es donaven.

Al començament de gener de 1893, per tant un cop acabat el primer trimestre, els dos becaris miren de cobrar la pensió. Així veiem que Domenge autoritza Antoni Bonet, de Girona, i Casadevall ho fa a favor de Gabriel Gómez Fernández. Però encara hi ha una altra cosa que crida l'atenció: Domenge fa l'autorització el 4 de gener, amb el vistiplau de l'alcalde d'Olot i en un paper oficial, però Casadevall, que havia manifestat les seves penúries econòmiques, no signa l'autorització fins al 4 de març. No hi ha cap explicació per a aquesta aparent contradicció.

La propera informació que ens ofereix l'arxiu ja és la de veure a N. Casadevall incorporat en una caserna de Saragossa —el Regiment d'Infanteria núm. 5— fent el servei militar des del començament de març de 1893. I des d'aquesta ciutat aragonesa escriu a Gabriel Gómez, que era el seu enllaç amb la Diputació, per manifestar-li que va assistir a classe a Barcelona el primer trimestre, i a Saragossa anirà al Cercle de Belles Arts, afirmació que es ratifica per un certificat del centre de final de curs. Diu que les autoritats militars li permeten sortir de la caserna i que està rebaixat de serveis.

El jove Casadevall espera que la marxa obligada de Barcelona no sigui cap impediment per continuar gaudint de la beca, i així ho corrobora la Diputació.

Tenim constància escrita que Domenge envia a la Diputació «dues acadèmies» i un pastel, i Casadevall «una acadèmia i dues còpies de l'antic». Les cartes de Domenge criden

l'atenció per la seva mala ortografia, cosa que demostraria que el jove havia tingut una petita formació escolar en aquesta disciplina. En canvi, Casadevall escriu amb molta més correcció.

Troblem Casadevall matriculat de nou al curs 93-94 a l'Escola provincial de Belles Arts de Saragossa de les assignatures de *Dibuix antic i del natural* i de *Colorit i composició*. Domenge apareix també matriculat aquest mateix curs a l'Escola Oficial de Belles Arts de Barcelona de *Colorit i composició*, *Perspectiva* i *Dibuix del natural*.

El 2 de juliol de 1894 la Diputació declara acabada la beca que havia de ser de tres cursos per estudiar a l'estranger i acaba essent només de dos.

Unes darreres lletres completen aquest lligall. Són de Casadevall, el qual explica que estava destinat a Melilla «per defensar la pàtria, ultratjada pels moros», i demana una pròrroga de la beca per un any més, per tal de poder continuar estudis a la Reial Acadèmia de Sant Ferran de Madrid, demanda que no s'accepta.

Els pensionats

La Comissió de Foment, l'abril de 1890, per tal de convèncer la Diputació que instituís pensions de pintura per estudiar a l'estranger, posava l'exemple de Blay, becat per la institució, el qual ja havia obtingut un cert renom en aquells moments. Casadevall i Domenge no varen treure ni de bon tros el rendiment de l'escultor olotí, afirmació evident si observem llur trajectòria artística posterior.

També és cert que la pensió finalment va quedar força desvirtuada respecte a la convocatòria inicial, repartint l'ajut econòmic entre dos aspirants per ampliar estudis a Barcelona. Aquest fet contrasta si es compara amb la pensió que havia gaudit anteriorment Josep Pagès, al qual, com ja hem vist de bon començament, se l'havia dotat per estudiar dos anys a Roma i dos més a Madrid.

M. Domenge un cop acabada la pensió va residir a Olot, on va pintar i va entrar de professor a l'Escola de Dibuix de la població. I va morir en aquesta mateixa ciutat l'any 1939.

Com a artista plàstic, va ser un continuador de l'Escola d'Olot, el més representatiu de la primera generació dels seguidors d'aquest corrent paisatgístic. Continuarà sempre fidelment els passos dels seus mestres. Va ser ajudant en el taller de Joaquim Vayreda, a qui preparava els quadres i aquest

ajut es traduïa sovint en el fet que Vayreda donava les pinzellades finals a la pintura a l'oli.

Vayreda mor el 1894, i Domenge evoluciona de la primera influència, però sense apartar-se mai dels postulats pictòrics olotins. Emprava repetidament unes tonalitats càlides entre vermelloses i violetes, molt personals, especialment cap al final de la seva vida.

La seva obra va ser coneguda sobretot a Olot, fent alguna exposició puntual a la Sala Parés de Barcelona, però sense assolir mai la qualitat dels seus mestres, ni tampoc no va obtenir aquell reconeixement. A Olot, i en menys quantitat a d'altres poblacions, abunden olis de Domenge, així com en alguns museus del país.

Casadevall ha passat molt més desapercbut. En la ciutat nadiua no hi ha referències seves, i només he pogut localitzar un quadre seu en el Museu d'Art de Girona, titulat «Dones de l'Aragó» i datat a Saragossa l'any 1894. Aquesta pintura possiblement va ser enviada a la Diputació gironina durant la seva estada a l'Aragó, com li ho obligaven les bases de la pensió(2).

Conclusió

Com a cloenda voldria assenyalar dos aspectes que considero remarcables. El primer és posar de manifest que els postulats de l'Escola d'Olot serveixen per reconduir les bases de la con-

vocatòria d'una pensió de pintura, originalment copiades d'altres edicions. Es redacta així un nou articulat més obert, d'acord amb la visió artística d'aquesta escola paisatgística.

Queda patent en aquesta convocatòria, una vegada més, que Joaquim Vayreda fa de cap visible del grup d'Olot, en aquesta ocasió gràcies al seu càrrec de diputat provincial, ja que té una projecció i influència considerables. Contrasta aquest fet amb el desconeixement de Berga, que sempre tindrà un paper secundari en la projecció pública del moviment paisatgístic olotí. No obstant això, els germans Vayreda i Berga i Boix varen actuar coordinadament en moltes gestions, anessin o no signades per tots tres.

El segon aspecte destacable és l'evolució de la convocatòria de la pensió inicialment prevista per tres anys per estudiar a Roma, París o Madrid i que es desvirtua considerablement per l'actitud paternalista dels membres del jurat, els quals consideren que els aspirants no estan prou preparats i són massa joves per poder aprofitar el temps a les acadèmies de l'estranger, contrariant així una convocatòria ja aprovada i publicada. I en aquesta direcció acorden repartir els diners que havien de ser un sol pensionat entre els dos aspirants presentats, i evitar així qualsevol conflicte en l'elecció d'un guanyador. El pressupost, dividit en dos, no els dona per a més que per ampliar estudis a Barcelona durant dos cursos, on ja tots dos havien estudiat, frustrant així totes les expectatives que l'ajut podia generar.

Joan Sala i Plana és
llicenciat en Belles Arts.

Notes

- (1) Al MD'A de Girona tenen inventariades dues obres d'aquest autor: una guardada en els magatzems i l'altra està penjada al passadís del segon pis de la Diputació de Girona. És una tela pintada a l'oli còpia dels «Borrachos» de Velázquez, signada i datada a Madrid l'any 1888.
- (2) L'any 1892 es va celebrar a Sant Feliu de Guíxols una important Exposició de Belles Arts, a la qual van concórrer els joves N. Casadevall, M. Domenge, A. Girbal i S. Berenguer, com hem vist tots ells interessats en la pensió. També hi prenen part els membres del tribunal J. Vayreda, M. Vayreda, A. Gelabert i J. Brull.

La seu de la Diputació de Girona.

